

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1961

*Tradition och nutid. Grenljusstöpfung i Bollnässtugan julen 1960.
Elin Karlsson, som i snart trettio år stöpt ljus på Skansen,
lär ut konsten till Stockholms Lucia, Ingrid Engström.
Foto Stockholms-Tidningen, Sven Braf.*

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

Redaktör: Marshall Lagerquist

*Omslagsbilden återger ett utsnitt ur en oljemålning
från 1600-talets slut av Bernardus van Schendel
visande stjärngossar på besök i ett borgerligt holländskt hem.
Se Albert Eskeröds uppsats Stjärngossar i denna årsbok.*

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1961

pågick spinningen. Döttrarna fick börja spinna det grövre blångarnet, det fina linet spann modern själv. Modern vävde och stic-kade allt till hemmet. Hon köpte bara kattun till klänningar och förkläden. Hushållets hela behov av handdukar och lakan, filter ("vepor"), tyg till täcken, trasmattor, överkast och beklädnads-material, t. ex. tyg till skjortor, arbetsblusar, byxor (se det mele-rade tyget på bilden), finkostymer, lintyg och klänningar vävdes av modern. Det mesta av spinning och vävning fick Hilma Jans-son emellertid lära sig, när hon kom i tjänst. När hon var tretton år, fick hon börja med hjondagsverken på herrgården, och sedan blev hon jungfru på Akademigården, en utgård till Kolhammar. Av hushållerskan Fina fick hon lära sig att sätta upp väv och väva. Där hade de sex får, vilkas ull togs till vara, spannns till garn och vävdes till tyg, medan lingarnet — hälsingelin — köptes på distingsmarknaden (i början av februari) i Uppsala. Till en ullfabrik i Uppsala for man också med gammalt stickylle och ylletrasor, som "sattes in" för upprispning och spinning på nytt. Av sådant material är det grå kostymtyget vävt.

När Hilma Jansson hade gift sig, vävde hon, liksom modern hade gjort, det mesta av vad som behövdes av textilt material. Det vittnar också hennes hem, som man ser det nu, väldigt om, samtidigt som det förmedlar en levande bild av en miljö, som föga berörts av industrialismens standardprodukter.

KRETONGMÖNSTER FÖR INDUSTRIEN

av Anna-Maja Nylén

Textilkonstnärinnan Märtha Gahn har till Nordiska museet över-lämnat flera prover på kretonger. Hösten 1928 fick hon i uppdrag av överingenjören Alex. Engblom att för Borås Wärfverier komponera ett antal mönster till tryckta tyger för industriell till-verkning, av vilka de här avbildade är de första. De utgör sam-

Prover på kretonger, komponerade av textilkonstnärinnan Märtha Gahn omkring 1930 för Borås Wäfverier. Mönstren är inspirerade av svensk herrgårdstradition.

tidigt ett av de första exemplen här i vårt land på samarbete mellan konstnärerna och textilindustrin.

Efter Baltiska utställningen 1914 hade en stark kritik riktats framför allt från Svenska slöjdföreningen mot industrin för att den endast i ringa utsträckning eller inte alls anlidade konstnärliga krafter. Vanligast var att den industriella produktionens formgivning hade lämnats åt konstnärligt okvalificerat folk eller följt utifrån inköpta mönster och modeller. Under energisk propaganda från Svenska slöjdföreningen och ett allt livligare intresse och tillmötesgående från industrins sida gjordes under de följande tio åren stora ansträngningar att skapa former för ett samarbete mellan fabriker och konstnärer. På en rad utställningar kunde man också i ökad mängd uppvisa den vackrare vardagsvara, som satts upp som mål för den industriella produktionen, dvs. att kombinera vacker form med masstillverkningens fördelar.

Till den stora revy över svensk produktion, som Stockholmsutställningen 1930 inbjöd, gjorde industrin ökade ansträngningar, och det var för detta ändamål som Borås Wäfverier tog kontakt med Märtha Gahn. Samarbetet resulterade i första hand i fem olika mönster: konvolvulus, maskros, linnéa, blåklocka och namnsdagsbuketten, vilka trycktes på bomull i många färgsättningar. De har under årens lopp tillverkats i hundratusentals meter till ett pris av kronor 1: 30 per meter. Kretongerna är nu totalt utsålda och tryckes inte mer. Det är därför mycket värdefullt för Nordiska museet att i sina samlingar ha prov på denna mönsterkollektion, som ger uttryck åt 20- och 30-talens konstindustriella strävanden.

Märtha Gahn hör till en grupp konstnärer, som hade en friare inställning till det folkliga arvet, vilket vid denna tid eljest i hög grad präglade den textila hemslöjdens och i viss utsträckning det textila konsthantverkets alster. Hon karakteriserar själv de fem mönstren som nyskapelser inspirerade av svensk herrgårdstradition.